«6D030100 - Құқықтану» мамандығы бойынша философия докторы (PhD) дәрежесіне іздену үшін ұсынылған Жексембаева Наркес Есімханқызының «Қазақстан Республикасын цифрландыру жағдайында адамның ақпараттық құқықтары» тақырыбындағы диссертациялық жұмысына ресми рецензенттің

СЫН-ПІКІРІ

р/н №	Критерийлер	Критерийлер сәйкестігі	Ресми рецензенттің ұстанымы
1.	Диссертация тақырыбының (бекіту күніне) ғылымның даму бағыттарына және/немесе мемлекеттік бағдарламаларға сәйкес болуы	1.1 Ғылымның даму бағыттарына және / немесе мемлекеттік бағдарламаларға сәйкестігі: 1) Диссертация мемлекет бюджетінен қаржыландырылатын жобаның немесе нысаналы бағдарламаның аясында орындалған (жобаның немесе бағдарламаның атауы мен нөмірі); 2) Диссертация басқа мемлекеттік бағдарлама аясында орындалған (бағдарламаның атауы) 3) Диссертация Қазақстан Республикасының Үкіметі жанындағы Жоғары ғылыми-техникалық комиссия бекіткен ғылым дамуының басым бағытына сәйкес (бағытын көрсету)	Диссертациялық жұмыс Қазақстан Республикасының Үкіметі жанындағы Жоғары ғылыми-техникалық комиссия бекіткен ғылым дамуының «Әлеуметтік және гуманитарлық ғылымдар саласындағы зерттеулер» ғылым бағытына сәйкес келеді. Сонымен қатар Жексембаева Наркес Есімханқызының «Қазақстан Республикасын цифрландыру жағдайында адамның ақпараттық құқықтары» тақырыбындағы диссертациялық жұмысы Қазақстан Республикасының 2030 жылға дейінгі құқықтық саясат тұжырымдамасына сәйкес келеді.
2.	Ғылымға маңыздылығы	Жұмыс ғылымға елеулі үлесін **қосады**/қоспайды, ал оның маңыздылығы **ашылған**/ашылмаған.	Диссертациялық зерттеудің мазмұны оның құқықтық ғылымның дамуына, атап айтқанда конституциялық және ақпараттық құқық саласына елеулі үлес қоса алатынын көрсетеді. Жалпы диссертация теориялық базаны байытып, заң ғылымына **елеулі үлес қосады** және оның **мазмұны ашылған**.

3.	Өзі жазу принципі	Өзі жазу деңгейі: **1) жоғары;** 2) орташа; 3) төмен; 4) өзі жазбаған	Диссертацияның авторы жүргізілген зерттеудің тереңдігі мен тұжырымдардың өзіндік ерекшелігінен көрінетін өзі жазу деңгейінің **жоғары деңгейін** көрсетті. Жұмыс сыртқы араласусыз орындалды, бұл автордың тәуелсіз зерттеу қызметіне қабілеттілігін көрсетеді. Мәселені тұжырымдаудан бастап қорытынды жасауға дейінгі зерттеудің барлық кезеңдерін автор өз бетінше орындайды.
4.	Ішкі бірлік принципі	4.1 Диссертация өзектілігінің негіздемесі: **1) негізделген;** 2) жартылай негізделген; 3) негізделмеген.	Диссертацияның өзектілігі цифрлық технологиялардың қарқынды дамуын және олардың Қазақстандағы адамның ақпараттық құқықтарына әсерін ескере отырып, сенімді түрде **негізделген.** Автор зерттеу тақырыбы заманауи сын-қатерлерге сәйкес келетінін және цифрландыру жағдайында құқықтық жүйені дамыту үшін қажет екенін анық көрсетеді. Жұмыс цифрлық дәуірдегі адам құқықтарын қорғаудың маңызды аспектілерін қарастырады.
		4.2 Диссертация мазмұны диссертация тақырыбын айқындайды **1) айқындайды;** 2) жартылай айқындайды; 3) айқындамайды	Диссертацияның мазмұны мәлімделген тақырыпқа толық **сәйкес келеді**, айқындайды және цифрландыру жағдайында адамның ақпараттық құқықтарының барлық негізгі аспектілерін **қамтиды**. Автор тақырыпты терең түсінуді көрсете отырып, ақпараттық құқықтарды қорғаудың құқықтық негіздерін, мәселелері мен перспективаларын егжей-тегжейлі

			зерттейді. Жұмыстың барлық бөлімдері логикалық түрде құрылған және **тақырыпты дәйекті түрде ашады**.
		4.3. Мақсаты мен міндеттері диссертация тақырыбына сәйкес келеді: **1) сәйкес келеді;** 2) жартылай сәйкес келеді; 3) сәйкес келмейді	Диссертацияның мақсаты мен міндеттері нақты тұжырымдалған және зерттеу тақырыбына толық сәйкес келеді. Автор алдына қойылған міндеттерден көрініс табатын цифрлық дәуірдегі адамның ақпараттық құқықтарының жай-күйі мен перспективаларын зерттеуді мақсат етіп қояды. Зерттеудің міндеттері мақсаттан қисынды түрде туындайды және мәселені жан-жақты қарастыруға бағытталған.
		4.4. Диссертацияның барлық бөлімдері мен құрылысы логикалық байланысқан: **1) толық байланысқан;** 2) жартылай байланысқан; 3) байланыс жоқ	Диссертацияның барлық бөлімдері логикалық тұрғыдан өзара байланысты және тақырыпты дәйекті түрде ашады. Әр тарау материалды біртұтас қабылдауды қамтамасыз ете отырып, келесіге біртіндеп ауысады. Мұндай құрылым адамның ақпараттық құқықтарын зерттеуге және оларды цифрландыру жағдайында қорғауға терең үңілуге мүмкіндік береді.
		4.5 Автор ұсынған жаңа шешімдер (қағидаттар, әдістер) дәлелденіп, бұрыннан белгілі шешімдермен салыстырылып бағаланған: **1) сыни талдау бар;** 2) талдау жартылай жүргізілген; 3) талдау өз пікірін емес, басқа авторлардың сілтемелеріне негізделген	Автор мұқият дәлелденген және бұрыннан бар тәсілдермен салыстырылған жаңа шешімдер мен әдістерді ұсынды. Диссертацияда белгілі шешімдерге сыни талдау жүргізілді, бұл инновациялар мен жетілдірулерді негізді түрде ұсынуға мүмкіндік берді. Бұл тәсіл ғылыми зерттеудің жоғары деңгейін және автордың

			осы саланың дамуына қосқан елеулі үлесін көрсетеді.
5.	Ғылыми жаңашылдық принципі	5.1 Ғылыми нәтижелер мен қағидаттар жаңа болып табыла ма? **1) толығымен жаңа;** 2) жартылай жаңа (25-75% жаңа болып табылады); 3) жаңа емес (25% кем жаңа болып табылады)	Диссертациядағы нәтижелер мен қағидаттар **толығымен жаңа болып табылады.** Автор бұрын жеткілікті зерттелмеген цифрландыру контекстінде ақпараттық құқықтарды талдаудың өзіндік тәсілдерін ұсынды. Жұмыс цифрлық дәуірдегі адам құқықтарын зерттеуде жаңа перспективалар ашады.
		5.2 Диссертацияның қорытындылары жаңа болып табыла ма? **1) толығымен жаңа;** 2) жартылай жаңа (25-75% жаңа болып табылады); 3) жаңа емес (25% кем жаңа болып табылады)	Диссертацияда ұсынылған тұжырымдар **жаңашылдық** пен өзіндік ерекшелігімен **ерекшеленеді**. Автор бұрын егжей-тегжейлі зерттелмеген цифрландыру жағдайында адамның ақпараттық құқықтары саласындағы жаңа заңдылықтар мен қатынастарды анықтады. Бұл тұжырымдар заң ғылымы мен практиканың дамуына айтарлықтай үлес қосады.
		5.3 Техникалық, технологиялық, экономикалық немесе басқару шешімдері жаңа және негізделген бе? **1) толығымен жаңа;** 2) жартылай жаңа (25-75% жаңа болып табылады); 3) жаңа емес (25% кем жаңа болып табылады)	Диссертацияда ұсынылған техникалық, технологиялық, экономикалық және басқару шешімдері **жаңа және толық негізделген.** Автор заманауи талдау әдістерін қолданды және цифрлық трансформация жағдайында ақпараттық құқықтарды қамтамасыз ету мен қорғаудың инновациялық тәсілдерін ұсынды. Бұл шешімдерді осы саладағы құқықтық реттеу мен басқаруды жақсарту үшін іс жүзінде тиімді қолдануға болады.

6.	Негізгі қорытындылардың негізділігі	Барлық қорытындылар ғылыми тұрғыдан қарағанда ауқымды дәлелдемелерде **негізделген**/негізделмеген (qualitative research және өнертану және гуманитарлық бағыттары бойынша)	Диссертацияның негізгі тұжырымдары **негізделген**. Автор цифрландыру жағдайында ақпараттық құқықтарды қорғаудың заңнамалық базасы мен практикалық аспектілеріне терең талдау жүргізді, бұл тұжырымдардың дұрыстығын растайды. Зерттеудің заманауи әдістері мен кең эмпирикалық мәліметтер базасын қолдану нәтижелердің жоғары сенімділігі мен ғылыми маңыздылығына ықпал етеді. Жұмыстың қорытындылары олардың өзектілігі мен дұрыстығын растайтын сенімді дәлелдермен және статистикалық мәліметтермен расталады.
7.	Қорғауға шығарылған негізгі қағидаттар	Әр қағидат бойынша келесі сұрақтарға жауап беру қажет: 7.1 Қағидат дәлелденді ме? **1) дәлелденді;** 2) шамамен дәлелденді; 3) шамамен дәлелденбеді; 4) дәлелденбеді 7.2 Тривиалды ма? 1) ия; **2) жоқ** 7.3 Жаңа ма? **1) ия;** 2) жоқ 7.4 Қолдану деңгейі: 1) тар; 2) орташа; **3) кең**	**Нәтиже 1**. Қазіргі заманғы құқық жүйесі ғылыми-техникалық прогрестің әсерінен өзгереді және құқықтың рөлі реттеушіден халықаралық және ұлттық құқықты өзін-өзі реттеу институттарымен үйлестіретін үйлестірушіге ауысады. Бұл тұжырым қолданыстағы құқықтық жағдайды талдаумен және әртүрлі құқықтық жүйелерде технологияларды енгізу мысалдарымен расталады. Ереже тривиальды емес, өйткені заңға тек реттеуші ретінде емес, үйлестіруші ретінде қарау құқықтық теория мен практикадағы жаңа тұжырымдаманы білдіреді. Ереже қолданудың кең деңгейіне ие, өйткені ол халықаралық және ұлттық заңдарға әсер етеді, сонымен қатар ақпараттық

		7.5 Мақалада дәлелденген бе? **1) ия;** 2) жоқ	технологиялардың әртүрлі аспектілерін қамтиды. 7.1. дәлелденді. 7.2. жоқ. 7.3. ия. 7.4. кең. 7.5. ия. **Нәтиже 2.** Адам құқықтары цифрлық құқықтарға айналмайтыны дәлелденген, бірақ цифрлық контексте әмбебап адам құқықтарының кеңеюі ретінде қарастырылады. Бұл қолданыстағы құқықтық нормалар мен тұжырымдамаларды талдаумен расталады. Бұл ереже тривиалды емес, өйткені цифрландыру жағдайында адам құқықтарын жіктеу тақырыбы терең талдауды және қазіргі құқықтық тенденцияларды түсінуді қажет етеді. Ереже қолданудың орташа деңгейіне ие, негізінен теориялық аспектілерге әсер етеді, бірақ оны жаңа құқықтық нормалар мен принциптерді әзірлеу кезінде қолдануға болады. Ереже мақалада қолданыстағы құқықтық тәсілдерді талдау және оларды цифрландыру жағдайында қолдану мысалдары арқылы дәлелденді. 7.1. дәлелденді. 7.2. жоқ. 7.3. ия.

			7.4. кең. 7.5. ия. **Нәтиже 3.** Бұл ережеде цифрландыру адам құқықтарын шектемейтіні, бірақ олардың дамуы мен байытылуына жағдай жасайтыны дәлелденді. Қазіргі заманғы ақпараттық құқықтарды талдау және оларды цифрландыру жағдайында іске асыру арқылы расталады. Ұсынылған ереже тривиалды емес, өйткені ол цифрландыру жағдайында өзекті ақпараттық құқықтардың жаңа жүйесін енгізеді. Ереже цифрландыру жағдайында негізгі ақпараттық құқықтардың жаңа жүйесін ұсынады, сол себебі – жаңа болып табылады. Ереже қолданудың кең деңгейіне ие, цифрландыру жағдайында ақпараттық құқықтардың барлық аспектілеріне қатысты. 7.1. дәлелденді. 7.2. жоқ. 7.3. ия. 7.4. кең. 7.5. ия. **Нәтиже 4.** Адам туралы деректерге қол жеткізу және келісу құқықтарын заңнамалық бекіту, сондай-ақ оларды заңсыз пайдалану мен профильдеуден қорғау қажеттігі айқындалады. Бұл

			«цифрлық тұлға» тұжырымдамасын және қолданыстағы құқықтық нормаларды талдаумен расталады. Ереже цифрландыру жағдайында деректерге құқықтар және оларды қорғау мәселесі күрделі және өзекті болып табылғандықтан тривиалды емес. Ереже цифрлық тұлғаны қорғаудың жаңа заңнамалық шараларын ұсынғандықтан – жаңа. Ереже қолданудың кең деңгейіне ие, өйткені ол мемлекеттік және коммерциялық құрылымдарға және олардың адам деректерімен өзара әрекеттесуіне қатысты. Иә, ереже мақалада деректерге құқықтарды заңнамалық бекіту бойынша қолданыстағы құқықтық нормалар мен ұсыныстарды талдау арқылы дәлелденді. 7.1. дәлелденді. 7.2. жоқ. 7.3. ия. 7.4. кең. 7.5. ия. **Нәтиже 5.** Жеке тұлғаның ақпараттық құқығы ақпараттандыру, цифрландыру және жаһандану процестерін, сондай-ақ мемлекеттің ақпаратқа қол жеткізуді және интернет қауіпсіздігін қамтамасыз ету жөніндегі күш-жігерін ескеруі тиіс. Бұл қолданыстағы құқықтық нормалар мен халықаралық стандарттарды талдаумен расталады, ереже тривиалды емес, себебі ол

			ақпараттық құқықтың күрделі салааралық аспектілерін көрсетеді. Ереже – жаңа, өйткені ол цифрландыру және жаһандану жағдайында жеке тұлғаның ақпараттық құқығына жаңа тәсілдерді ұсынады. 7.1. дәлелденді. 7.2. жоқ. 7.3. ия. 7.4. кең. 7.5. ия. **Нәтиже 6.** Бұл ережеде жеке тұлғаның конституциялық құқықтары мен бостандықтары ақпараттық қауіпсіздік мәселелерін цифрландыру және өзектендіру жағдайында басымдық болуға тиіс екендігі дәлелденді. Бұл қолданыстағы құқықтық нормалар мен стратегияларды талдаумен расталады. Ереже тривиалды емес, өйткені ол цифрландыру жағдайында конституциялық құқықтар мен бостандықтарды сақтаудың маңыздылығын көрсетеді. Ол ұлттықтан жоғары шешімдерді әзірлеу кезінде Конституциялық құқықтардың басымдылығының қажеттілігіне назар аударады, ақпараттық қауіпсіздікті қамтамасыз етудің қолданыстағы құқықтық нормалары мен стратегияларын талдау арқылы мақалада дәлелденген оларды сақтаудың стратегиялық тәсілін ұсына

			отырып, цифрландыру және ақпараттық қауіпсіздік жағдайында конституциялық құқықтар мен бостандықтардың басымдылығының маңыздылығын атап көрсетеді. 7.1. дәлелденді. 7.2. жоқ. 7.3. ия. 7.4. кең. 7.5. ия.
8.	Дәйектілік принципі Дереккөздер мен ұсынылған ақпараттың дәйектілігі	8.1 Әдістеменің таңдауы – негізделген немесе әдіснама нақты жазылған **1) ия;** 2) жоқ	Әдістемені таңдау диссертацияда негізделген және егжей-тегжейлі **сипатталған**, бұл зерттеу тәсілі мен әдістерін нақты түсінуге мүмкіндік береді. Диссертацияда автор қолданылатын әдістерді егжей-тегжейлі сипаттайды және олардың таңдауын негіздейді, бұл зерттеудің жоғары сапасын растайды.
		8.2 Диссертация жұмысының нәтижелері компьютерлік технологияларды қолдану арқылы ғылыми зерттеулердің қазіргі заманғы әдістері мен деректерді өңдеу және интерпретациялау әдістемелерін пайдалана отырып алынған: **1) ия;** 2) жоқ	Диссертациялық жұмыстың нәтижелері ғылыми зерттеулердің заманауи әдістерін және компьютерлік технологияларды қолдануды қоса алғанда, деректерді өңдеу әдістерін қолдана отырып алынған. Бұл жүргізілген зерттеудің өзектілігі мен ғылыми құндылығын растайды, сондай-ақ алынған деректердің жоғары дәлдігі мен сенімділігін қамтамасыз етеді.
		8.3 Теориялық қорытындылар, модельдер, анықталған өзара байланыстар және заңдылықтар эксперименттік зерттеулермен	Теориялық тұжырымдар дәлелденді. Эксперименттік зерттеулер қарастырылмаған.

		дәлелденген және расталған (педагогикалық ғылымдар бойынша даярлау бағыттары үшін нәтижелер педагогикалық эксперимент негізінде дәлелденеді): 1) ия; **2) жоқ**	
		8.4 Маңызды мәлімдемелер нақты және сенімді ғылыми әдебиеттерге **сілтемелермен расталған** / ішінара расталған / расталмаған	Маңызды тұжырымдар өзекті және сенімді ғылыми әдебиеттерге **сілтемелермен расталады,** бұл тұжырымдардың ғылыми негізділігін күшейтеді. Автор өз дәлелдерінің дұрыстығы мен өзектілігін растайтын заманауи және беделді дереккөздердің кең ауқымын пайдаланады.
		8.5 Пайдаланылған әдебиеттер тізімі әдеби шолуға **жеткілікті**/жеткіліксіз	Пайдаланылған әдебиет көздері зерттелетін тақырыпқа **жан-жақты талдау жасай отырып, әдеби шолу үшін жеткілікті**. Автор тақырыптың әртүрлі аспектілерін қамтитын әртүрлі дереккөздерге сүйенеді, бұл зерттеу тақырыбын терең түсінуді көрсетеді. Жұмыста зерттеу тақырыбы бойынша 220-дан астам дереккөздер пайдаланылды.
9.	Практикалық құндылық принципі	9.1 Диссертацияның теориялық маңызы бар: **1) ия;** 2) жоқ	Диссертация **теориялық мәнге ие.** Автор қолданыстағы құқықтық нормаларға, халықаралық стандарттарға және ақпараттық құқықтар саласындағы қазіргі тенденцияларға терең талдау жасады. Жұмыс құқық теориясының дамуына, әсіресе цифрландыру контекстінде, адамның ақпараттық құқықтарын жіктеу

			мен реттеудің жаңа тәсілдерін ұсына отырып, маңызды үлес қосады.
		9.2 Диссертацияның практикалық маңызы бар және алынған нәтижелерді практикада қолдану мүмкіндігі жоғары: **1) ия;** 2) жоқ	Диссертацияның практикалық маңыздылығы оның тұжырымдары мен ұсыныстарын нақты құқықтық және әкімшілік процестерде қолдану мүмкіндігімен **расталады**. Автор мемлекеттік органдар мен коммерциялық құрылымдар пайдалана алатын цифрландыру жағдайында ақпараттық құқықтарды құқықтық реттеуді жақсарту бойынша нақты шараларды ұсынады. Диссертация нәтижелерін практикада қолданудың жоғары ықтималдығы қаралатын мәселелердің өзектілігіне және ұсынылған шешімдердің Қазақстанның ақпараттық құқықтар саласындағы ағымдағы қажеттіліктеріне сәйкестігіне байланысты.
		9.3 Практикалық ұсыныстар жаңа болып табылады? **1) толығымен жаңа;** 2) жартылай жаңа (25-75% жаңа болып табылады); 3) жаңа емес (25% кем жаңа болып табылады)	Диссертацияда ұсынылған ережелер **толығымен жаңа**. Автор ақпараттық құқықтық қатынастарды қорғау мен реттеудің инновациялық тәсілдерін ұсына отырып, қолданыстағы құқықтық және әкімшілік тетіктерге жаңа элементтерді енгізеді. Ұсынылған шаралар жаңа болып табылады, бұл инновацияның айтарлықтай деңгейін, сонымен қатар шынайылық пен практикада қолдануды көрсетеді.
10.	Жазу және ресімдеу сапасы	Академиялық жазу сапасы: **1) жоғары;**	Академиялық жазудың сапасы **жоғары** деп бағаланады. Автор мәтіннің айқын және

		2) орташа; 3) орташадан төмен; 4) төмен.	логикалық құрылымында көрінетін зерттеу тақырыбын терең түсінетіндігін көрсетеді. Дәлелдер дәйекті және негізделген түрде ұсынылған. Диссертация тілі академиялық дәрежесі жоғары, бұл жұмыстың ғылыми сенімділігіне ықпал етеді. Зерттелетін тақырыпқа сәйкес келетін мамандандырылған терминологияны қолдану автордың кәсібилігін және оның пәндік салаға терең енуін көрсетеді. Жұмыстың мәтіні академиялық жұмыстарға қойылатын талаптарға сәйкес ресімделген. Дереккөздерге сілтемелер дұрыс және қажетті көлемде берілген, бұл өз кезегінде автордың басқа адамдардың идеялары мен деректерін пайдаланудағы адалдығын растайды. Библиографиялық тізім өзекті және маңызды дереккөздерді қамтиды, бұл зерттеудің мұқият жүргізілгендігін көрсетеді.

Жексембаева Наркес Есімханқызының «6D030100-Құқықтану» мамандығы бойынша «Қазақстан Республикасын цифрландыру жағдайында адамның ақпараттық құқықтары» атты диссертациясына оң пікірімді бере отырып, философия докторы (PhD) дәрежесін алуға лайық деп есептеймін.

Рецензент:
заң ғылымдарының докторы, профессор,
Торайғыров университетінің «Құқықтану»
кафедрасының меңгерушісі **Жетписов С.К.**

«Торайғыров университеті» коммерциялық емес акционерлік қоғамы
қолын растаймын
подпись Жетписова С.К. заверяю
HR-қызметі
Некоммерческое акционерное общество «Торайғыров университет»

HR-қызметі